

Asia: VN/11401/2022

Lausuntopyyntö: Arviomuistio hyödyllisyysmallilaista

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti keväällä 2022 työryhmän valmistelemaan patenttilainsäädännön kokonaisuudistusta. Osana uudistusta työryhmä on arvioinut myös hyödyllisyysmallijärjestelmää ja sen tarvetta tulevaisuudessa. EK on jäsenenä patenttilain kokonaisuudistusta valmisteleavassa työryhmässä. EK kiittää mahdollisuudesta lausua hyödyllisyysmallia koskevaan asiakokonaisuuteen.

Hyödyllisyysmalli on keksinnölle myönnettävä patentinkaltainen yksinoikeus. Keksinnön tehnyt voi rekisteröimällä saada yksinoikeuden keksinnön ammattimaiseen käyttöön. Hyödyllisyysmalli tunnetaan myös nimellä `pikkupatentti`, sillä se on suunniteltu suojaamaan teknisiä keksintöjä, jotka eivät välttämättä täytä varsinaisen patentin vaatimuksia.

Se, että keksinnöllisyyttä ei tutkita, mahdollistaa patenttihakemuksia nopeammat käsittelyajat ja alhaisemmat käsittelykustannukset. Eroavaisuuksina on myös, että hyödyllisyysmallin suoja-aika on patenttia lyhyempi ja ettei hyödyllisyysmalli vaadi patentin tasoista keksinnöllisyyttä.

1) Onko hyödyllisyysmallilakia mahdollista muuttaa siten, että siihen liittyvät haittavaikutukset vähenisivät ilman että samalla menetetään järjestelmästä koituvat hyödyt (ts. ilman että järjestelmästä tulee päällekkäinen patenttijärjestelmän kanssa)?

Arviomuistion perusteella useat tutkimukset ja selvitykset viittaavat siihen, että nykyinen hyödyllisyysmallijärjestelmä ei täytä sille alun perin asetettuja tavoitteita. Järjestelmän on havaittu olevan osittain päällekkäinen patenttijärjestelmän kanssa, ja sen edut, kuten nopeus ja edullisuus, eivät näytä riittävän kompensoivan järjestelmän haittoja, kuten oikeudellista epävarmuutta ja kilpailua vääristäviä vaikutuksia.

Arviomuistiossa hyödyllisyysmallin haittavaikutuksiin oli luettu erityisesti oikeusvarmuuden puute, järjestelmän mahdollinen väärinkäyttö sekä hyödyllisyysmalleista koituvien kustannusten epävarmuus (hakijalle, kolmansille osapuolille ja kilpailijoille).

EK tuo esiin, että Suomessa tai muualla tutkittu ja myönnetty patenttikan ei välttämättä ole sen validimpi oikeusvarmuudeltaan, koska sekin voidaan oikeudessa kumota. Hyödyllisyysmallille voi vastaavasti tehdä itse tai teettää uutuustutkimuksen, myös PRH:ssa, ennen kuin lähestyy mahdollista loukkaajaa. Kilpailija voi milloin vain tehdä mitätöintipyyynnön, jolloin hyödyllisyysmalli tutkitaan.

Hyödyllisyysmallijärjestelmään tehtävien muutosten tai järjestelmästä luopumisen vaikutuksia on vaikea ennakoida, sillä kaikkien aineettoman omaisuuden suojaustoimen käytön taustalla vaikuttavat yritysten tarpeet, jotka voivat muuttua ajan ja liiketoiminnan sekä yhteiskunnallisen kehityksen myötä.

2)Tulisiko hyödyllisyysmallilakia uudistaa siten, että siihen tehtäisiin merkittäviä muutoksia, kuten keksinnöllisyyden tason nostaminen samalle tasolle patentilta vaadittavan keksinnöllisyyden tason kanssa?

Selkein ero patentin ja hyödyllisyysmallin välillä on ollut se, että hyödyllisyysmallien keksinnöllisyyttä ei tutkita. Tämä on järjestelmään sisältyvä, väärinkäytösten mahdollisuutta lisäävä ominaisuus ja toisaalta koko järjestelmän etujen edellytys sille, että voidaan tarjota patenttia nopeampi ja edullisempi suojaustoimen.

Koska keksinnöllisyyttä ei tutkita, antaa hyödyllisyysmalli helposti keksijälle käsityksen, että hänellä on keksinnölleen laaja suoja, vaikka hyödyllisyysmalli saattaa samasta syystä olla mitätön. Uutuus- ja keksinnöllisyystutkimus poistaisi tämän ongelman. Toki se samalla nostaisi järjestelmän kustannuksia, mutta tutkitulla immateriaalioikeudella olisi omat etunsa myös mahdollista loukkauskannetta ajatellen.

Keksinnöllisyyden tason nostaminen hyödyllisyysmallissa patentin tasolle olisi käytännössä siis mahdollista, mutta johtaisi todennäköisesti siihen, että hyödyllisyysmallisuojan ja patenttisuojan päällekkäisyys lisääntyisi huomattavasti. Tällainen muutos myös poistaisi yhden keskeisimmistä eroista näiden kahden suojaustulon välillä, mikä voisi vähentää hyödyllisyysmallisuojan itsenäistä merkitystä ja käyttöarvoa.

Hyödyllisyysmallin erityinen etu on ollut se, että se tarjoaa suojan keksinnöille, jotka eivät täytä patentoinnin korkeampia vaatimuksia keksinnöllisyyden osalta. Jos tämä ero poistetaan, menettää hyödyllisyysmallijärjestelmä yhden keskeisimmistä olemassaolonsa oikeutuksista.

Myös hyödyllisyysmallin suojapiirin kaventaminen siten, että sen suojavaatimuksen kattavuus olisi suppeampi kuin patentilla, olisi haastavaa toteuttaa lainsäädännöllisesti. Käytännön tasolla rajoitus voisi koskea korkeintaan ekvivalenssista luopumista, mutta silti jäisi tulkinnanvaraiseksi, että missä menee täsmällisen kirjaimellisen loukkauksen raja.

Hyödyllisyysmallin etuina EK näkee erityisesti sen, että oikeuden saa nopeasti voimaan verrattuna patenttihakemuksiin, joiden käsittely voi viedä todella paljon aikaa. Oikeuden nopealla voimaan saattamisella voi olla yrityksen toiminnan näkökulmasta kriittinen merkitys. Toisaalta, kun muodollinen oikeellisuus riittää, kilpailu väistämättä vääristyy.

Jos keksinnöllisyyden tutkimus lisättäisiin pakolliseksi toimenpiteeksi, järjestelmän kustannukset ja käsittelyajat olisivat samat tai lähes samat kuin patentilla, mikä herättäisi kysymyksen, miksi tarvittaisiin kaksi erilaista järjestelmää.

Järjestelmän haittana EK näkee sen, että vastaavaa suojaa ei ole muualla, joten suomalainen yritys joutuu omalla kotimarkkinallaan huonoon asemaan, kun ulkomainen kilpailija voi hankkia oikeuksia suomalaista yritystä vastaan. Jos hyödyllisyysmalleilta vaadittaisiin keksinnöllisyys kuten patenteilta, hyödyllisyysmalli ei olisi niin suuri riski yrityksille, joilla on valmistusta Suomessa.

Monikansallisten yritysten näkökulmasta hyödyllisyysmallin käyttöä jarruttaa se, että hakemusta ei voi laatia englanniksi kuten patenttihakemusta.

Lähtökohtaisesti hyödyllisyysmallilain perusajatus patentilta vaadittavaa matalammasta keksinnöllisyydestä on oikea. Kuitenkin markkinaoikeuden käytännön perusteella hyödyllisyysmallin ja patentin keksinnöllisyysvaatimukset eivät käytännössä juuri eroa toisistaan. Keksinnöllisyyden astetta on vaikea esittää laissa sanallisesti. Vaikka nykyisen sääntelyn ilmaisujen ”selvä ero” tai ”olennainen ero” voidaan katsoa olevan kielelliseltä merkitykseltään erilaiset ilmentäen erilaista keksinnöllisyyttä, käytännössä yksittäisiä keksintöjä arvioitaessa voi olla mahdotonta esittää, mikä ero näillä ilmaisuilla on.

3)Tulisiko hyödyllisyysmallilaki kumota riittävällä siirtymäajalla (esim. 10 vuotta)?

EK kiinnittää huomiota siihen, mitä siirtymäajalla tässä tarkoitetaan – tarkoitetaanko sitä, että lain kumoamisen hetkellä voimassa olevat hyödyllisyysmallit ovat voimassa vielä siirtymäajan, minkä jälkeen kaikki hyödyllisyysmalleihin liittyvät oikeudet lakkaavat olemasta voimassa, vai tarkoitetaanko sitä, että siirtymäajalla voi vielä tehdä hyödyllisyysmallihakemuksia, jolloin ne olisivat vielä voimassa siirtymäajan jälkeenkin? Eli viittaako siirtymäaika oikeuksien voimassaoloon, minkä jälkeen ne päättyvät kokonaan, vai siihen, että siirtymäaikana olisi vielä mahdollista tehdä uusia hakemuksia?

Hyödyllisyysmallia koskevassa keskustelussa on esitetty myös näkemyksiä, joiden mukaan hyödyllisyysmallia on mahdollista käyttää väärin. Tältä osin EK huomauttaa, että kaikkia aineettoman omaisuuden suojamuotoja, myös patenttia, on mahdollista käyttää tavalla, joka voi haitata toisia samoilla markkinoilla toimivia toimijoita. Yksin mahdollisuus tällaiseen käyttöön ei ole peruste poistaa hyödyllisyysmallia aineettoman omaisuuden suojamuotojen valikoimasta.

Toisaalta hyödyllisyysmallilain kumoaminen voisi yksinkertaistaa ja selkeyttää immateriaalioikeusjärjestelmää Suomessa, mikä voisi pitkällä aikavälillä edistää innovaatioiden kehittämistä ja hyödyntämistä. Tämä vaihtoehto tulisi toteuttaa riittävällä siirtymäajalla, joka antaisi yrityksille riittävästi aikaa sopeutua muutoksiin ja harkita vaihtoehtoisia suojamuotoja keksinnöilleen.

Huhtala Peppiina
Elinkeinoelämän keskusliitto EK - Peppiina Huhtala